

In het spoor van de eerste Geraardsbergse lucifersfabrikant Egidius Coppens (1815-1866)

Jacques DE J

In 1843 start Guillaume Mertens (1803-1877) als eerste in Geraardsbergen met de lucifersproductie. Het duurt nog tot 1855 alvorens ook "het succes van de solferstek" enkele kapitaalkrachtige Geraardsbergenaars ertoe beweegt hun oorspronkelijk beroep te ruilen voor deze nieuwe industriële activiteit. Een van hen is Egidius Coppens, die op een bescheiden wijze met de lucifersproductie start in de Gaffelstraat...

"Dit vreesverwekkend gesticht"

Niets lijkt erop te wijzen dat Egidius Coppens voorbestemd is om zich toe te leggen op de lokale stekjesproductie. Hij wordt geboren te Geraardsbergen op 22 januari 1815 als enige zoon van Petrus Joannes ⁽¹⁾ en van Joanna De Lil. Hij is amper zes jaar oud wanneer zijn vader op 19 september 1821 overlijdt. In 1830 woont hij in de Vredestraat, samen met zijn moeder, winkelierster; zijn oudere zuster Anna en zijn tante Maria Coppens, beiden kantwerksters en Hypolite Mortreux, koster. Net als zijn vader, zijn oom en zijn grootvader, leert Coppens het vak van blikslager ⁽²⁾.

Na het overlijden van zijn moeder in april 1847, erft de 35-jarige Coppens op 28 januari 1848 het ouderlijk huis en een huisje van amper 20 m² in de Vredestraat. Daarnaast wordt hij eveneens eigenaar in de Gaffelstraat van een woning met tuin en drie aanpalende kleinere rijhuizen met erf. ⁽³⁾ In 1852 is hij een van de vijftien Geraardsbergse handelaars en industriëlen, die de *Société de Commerce et de l'Industrie* oprichten ⁽⁴⁾. Hiermee wil men door samenbundeling van krachten de economische belangen van eigen stad en streek beter verdedigen. Twee jaar later laat Coppens het huisje in de Vredestraat ombouwen tot smidse en

verdient dan de kost als "mekaniek-kundige pompmaker". In 1854 wordt hij met leidekker François Cobbaert, door het stadsbestuur aangesteld tot "Stads Waegmeester". Beiden zijn drie jaar lang opzichter van de stadswaag ⁽⁵⁾, een gebouw waar goederen worden gewogen ter bevordering van de eerlijke handel, onontbeerlijk voor de stad als betrouwbaar handelscentrum. Opmerkelijk is dat net beiden, elk op een andere plaats in de stad, begin 1855 met de lucifersproductie starten. ⁽⁶⁾

In dat jaar, op 17 april, vervangt Coppens in opdracht van het stadsbestuur de heer Varlet die zijn verplichting om de stadspompen te

⁽¹⁾ RAG (Rijksarchief Gent), OGA (Oud Gemeentelijk Archief) Ger, nr. 882ter: Petrus Joannes Coppens wordt te Geraardsbergen geboren in 1768 als zoon van Petrus Josephus, blikslager en van Anna Maria Berkman. Hij is tweemaal gehuwd, eerst met Catharina Huleu en nadien met Joanna De Lil. Net als zijn vader, werkt hij als blikslager en woont hij in de Vredestraat, waar hij op 20 september 1821 overlijdt. Coppens treedt toe tot de Sint-Adriaansgilde op 31 januari 1804. Zijn oudere broer, Pierre Coppens (1740-1816), echtgenoot van Barbe Menson, is eveneens blikslager.

⁽²⁾ Een blikslager is een ambachtsman, die wit blik vervaardigt en herstelt. In 1738 telt Geraardsbergen een meesterblikslager met een leerjongen. (H. VAN DAMME, *Het economische leven te Geraardsbergen van 1714 tot 1740*, scriptie, K.U.L., Leuven, 1962, p. 31.

⁽³⁾ S. GODEROID, D. SERDIACOURT, *Lucifersbedrijven te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1983, p. 46-47, 64-72: onderhavig artikel steunt deels op deze studie die vooral gericht is op het onderzoek van het kadasterarchief, en deels op nieuw aangeboord bronnenmateriaal.

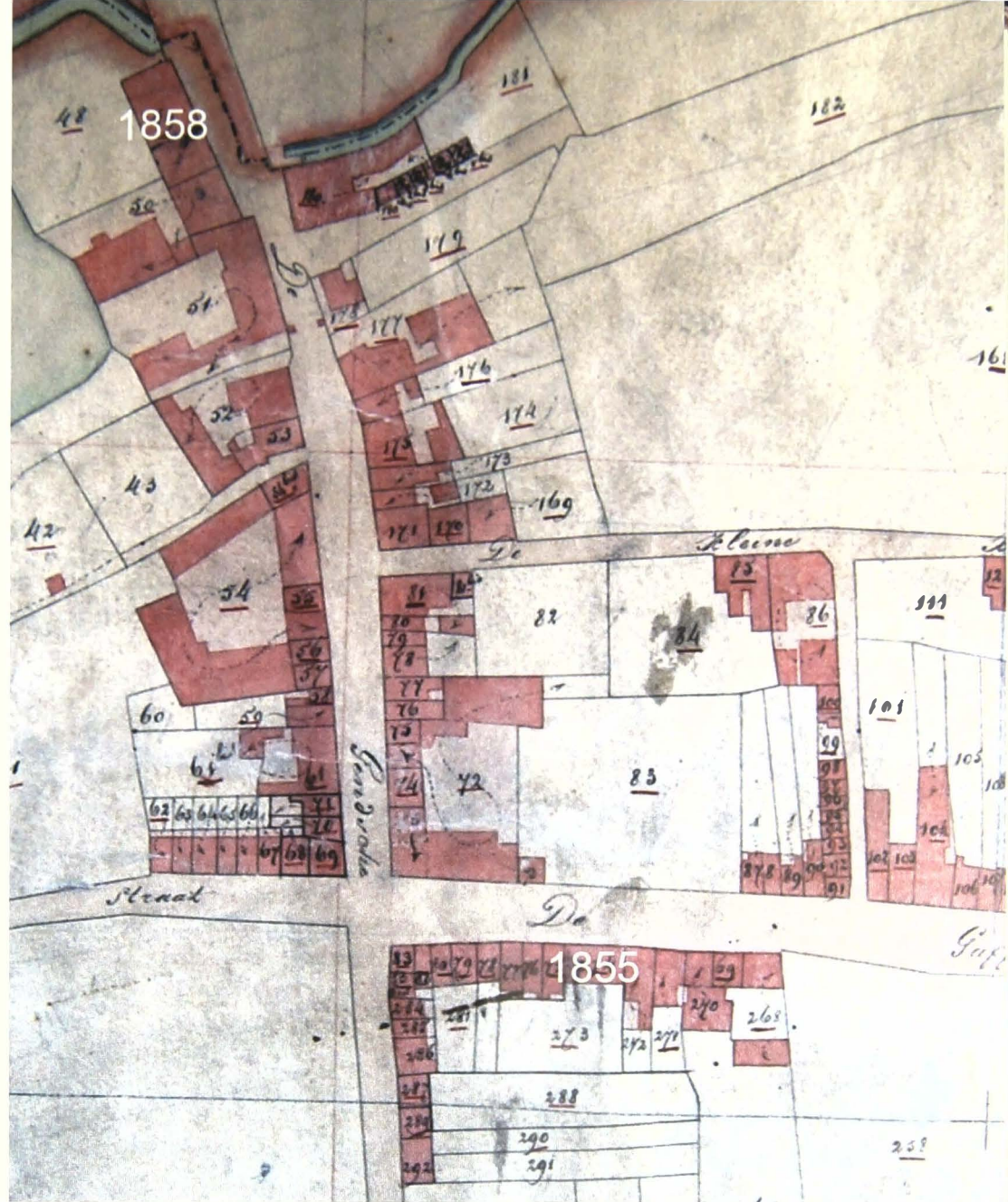
⁽⁴⁾ D. PODEVIJN, J. VAN GYSEGHIE, K. BAERT, *Van paternalisme naar emancipatie*, Aalst, 1991, p. 49.

⁽⁵⁾ De locatie van de stadswaag is niet bekend. V. Fris vindt de eerste vermeldingen van de stadswaag in de oudst bewaarde stadsrekening van 1397-1398 (V. FRIS, *De oudstbewaarde stadsrekening van Geeraardsbergen (1397-1398)*, in *Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, jg. 20, Gent, 1912, p. XVIII). Volgens een uittreksel uit de stadsrekening van 1453-1454 staat de stadswaag naast het korenhuis: "D'eerste weke van Aprille, betaelt Janne Struelin ende sine zone van berderen ende rynchelen up de Huenghemveste af te doene, van den ouden stakytse ende stylen uut te gravene omme te verwerkene an 't Coerenhuus ende an de waghe d'een van den anderen af te slutene, ende doren ende veinsteren an 't selve Coerenhuus ende an de waghe te makene..." (V. FRIS, *Twee episoden uit de Geschiedenis van Geeraardsbergen in de 15de eeuw*, in *Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, dl. XII, Gent, 1912, p. 74). V. Fris noch M. Francq kunnen de ligging van het korenhuis noch van de Korenmarkt situeren (M. FRANCO, *Toponymie van Geraardsbergen tot 1600*, Geraardsbergen, 1979, p. 62).

⁽⁶⁾ *Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen, 1854-1856*.

herstellen niet was nagekomen (⁷). Toch blijkt hij al enkele maanden eerder begonnen te zijn met het verbouwen zonder vergunning van twee van zijn woningen in de Gaffelstraat tot "eene fabriek van phosphorieke solfers en eene van beenblik" (⁸). Het bedrijfje heeft op de begane grond amper 120 m² werkvloeren. De *successory* van Guillaume Mertens moet hem niet ontgaan zijn. Mertens begon twaalf jaar eerder met een kleine lucifers- en beenzwartfabriek in het Hunnegemstraatje en was nu volop bezig een grote vestiging op te trekken te Overboelare op de *Grote Hunnegemkouter*, net buiten de stadsgrenzen. Tegelijk was de zware textiel- en landbouwcrisis achter de rug en begon de economie opnieuw aan te trekken.

Coppens kan zich bijna een jaar lang ongehinderd toeleggen op de lucifersproductie tot 28 december 1855, de dag waarop een commodo et incommodo onderzoek voor een vergunning voor zijn bedrijf op het Gerardsbergse stadhuis plaatsvindt. Aanleiding zijn de klachtbrieven van omwonenden en huiseigenaars die de minister van Binnenlandse Zaken al eerder in oktober heeft ontvangen. Bernardus Van Hecke, handelaar in de Nieuwstraat en verhuurder van drie woningen in de directe omgeving, wijst op het onwettige karakter van de lucifersfabriek, die "hoogst gevaerlyk voor brand en hoogst nadeelig aan de gezondheid" is. Haast dagelijks krijgt hij klachten van zijn huurders die "geen oogenblik rust hebben in eene gedurige vrees van verlies van goed en leven zijnde". Coppens zou volgens hem niet eens beschikken over bluswater en het nodige gereedschap als er een brand zou uitbreken. Ook Petrus De Boe, landbouwer en "rondreizende winkelier" met zijn vrouw Maria Barbara Malingreau en kinderen Sidonia en Franciscus; Nicolaas Van Snick, landbouwer en

Aanduiding van de lucifersbedrijven van Egidius Coppens in de Gaffelstraat (1855) en in de Gentsestraat (1858), voorbij de Gentsepoort op het primitief kadasterplan van 1828.

Anna Van Ongeval, huishoudster protesteren tegen de oprichting van de fabriek, die zij omschrijven als "dit vreesverwekkend gesticht" dat gelegen is "op eenen afstand van drie tot 9 meters van hunne woning, schuren, stallingen enz.". Zij duchten naast het brandgevaar ook "de uitwaseming der besmettelijke geuren, zeer nadeelig aan de gezondheid". (⁹) Ondanks hun verzet en hoewel in het dossier geen documenten van een provinciale goedkeuring zijn gevonden, kan Coppens toch zijn vergunning op zak steken. Een direct bewijs vormt de vermelding van de

mutatie van woonhuis tot lucifersbedrijf in het kadasterarchief.

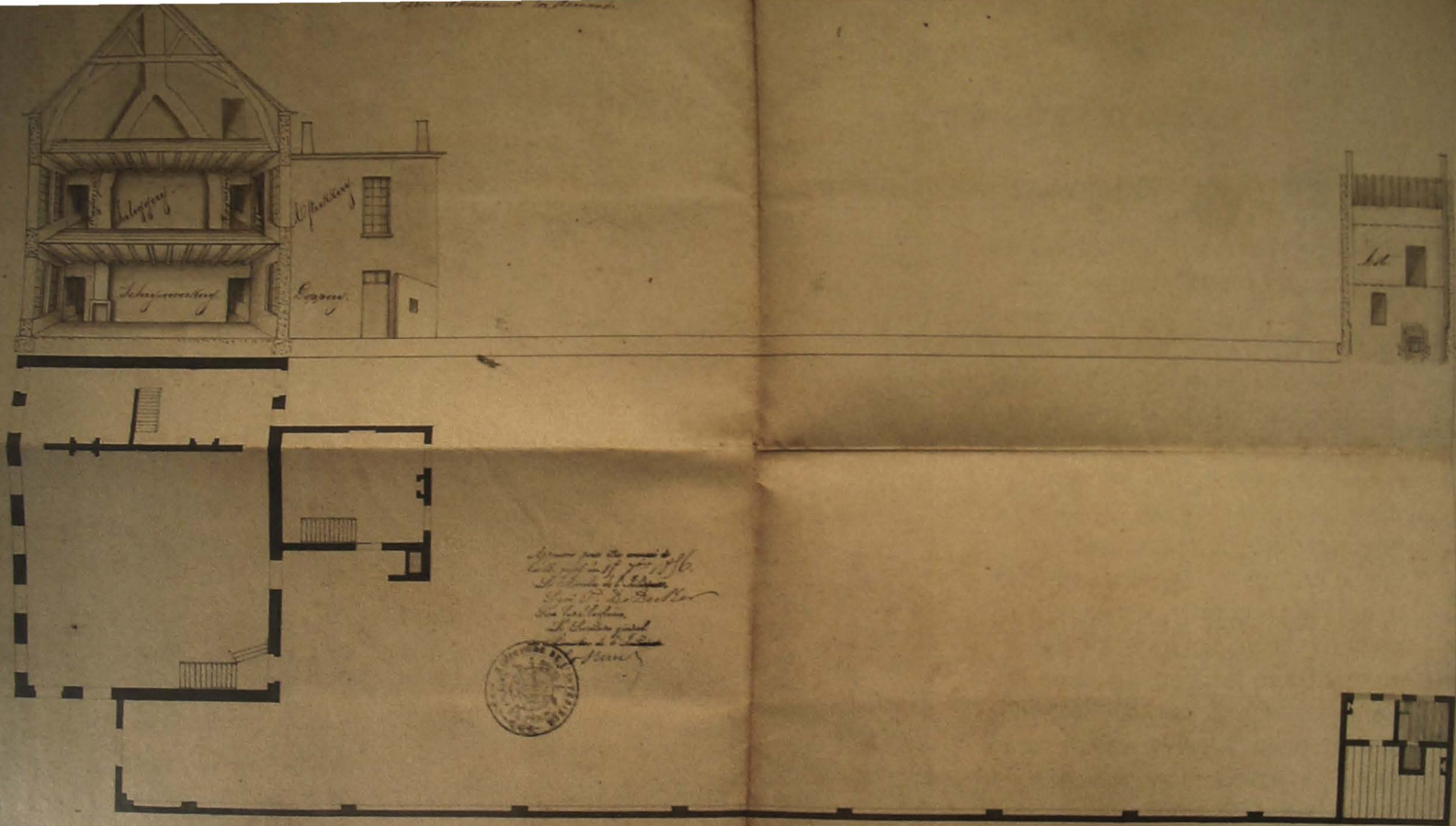
Coppens & Compagnie

Vermoedelijk is Egidius Coppens niet op eigen houtje met het bedrijf midden in een woonwijk gestart. In de brief van Bernardus Van Hecke wordt gewag gemaakt "van zekeren Egidius Coppens, tans in comp^{te}". Meer wordt duidelijk wanneer slechts enkele weken na het openbaar onderzoek op het stadhuis, op 19 januari 1856, voor notaris Louis Ghislain Rens *Egidius Coppens en C^o* een

(⁷) RABW (Rijksarchief Beveren-Waas), MGA (Modern Gemeentelijk Archief) Ger, nr. 83: zitting van het college van burgemeester en schepenen van 17 april 1855.

(⁸) AKG (Archief Kadaster Gent), Ger, doc. 212, art. 156: de rijhuizen zijn te situeren nabij de hoek van de Gaffelstraat met de Gentsestraat richting Wijngaardstraat.

(⁹) RABW, MGA Ger, nr. 2189.

Ontwerp (doorsnede en plattegrond) van de lucifersfabriek van 'Egidius Coppens en Cie' in Dorp (thans de Reepstraat) te Nederboelare (1857).

schuur met tuin, gelegen in Dorp (thans de Reepstraat) te Nederboelare, aankoopt van Marie Thérèse De Vrieze, weduwe van brouwer Joseph Vanderdonckt.

De vennoten van Coppens zijn:

1° **Laurent Marinoni**, geboren te Bever op 4 januari 1810 als zoon van Angi en van Maria Josepha Vanderkelen. Hij huwt tweemaal, eerst met Eulalia Waterinckx, overleden op 20 juli 1869 en nadien op 6 februari 1877 met Marie Thérèse Lepage.

Aanvankelijk glazenmaker, start hij in 1854 met een stijfselfabriek in het Konijnenstraatje⁽¹⁰⁾.

2° **Guillaume Bruyneel**, geboren te Geraardsbergen op 19 juli 1826 als zoon van Philippus Benedictus, textielabrikant en van Maria Francisca Stevens. Hij huwt op 2 juli 1851 met Leonia Van Achter, dochter van Jean Baptiste, hotelhouder en van Catha-

rine Gosselin. Een van de getuigen op de trouwdag is Jean Philippe Le Clercq, zwager van de bruid. Bruyneel is net als zijn vader textielabrikant⁽¹¹⁾;

3° **Jean Philippe Le Clercq**, geboren te Edingen op 13 juni 1814 als zoon van Joannes, blauwverver en van Elisabeth De Pooter. Hij is tweemaal getrouwd, eerst met Godelieve Miller, overleden op 6 juni 1846 en nadien op 31 maart 1847 met Virginia Van Achter, oudere zuster van Leonia (zie 2°). Net als zijn vader werkt hij tijdens de late jaren 1830 als blauwverver in de Vredestraat, later heeft hij een winkel in de Brugstraat, waar hij op 11 februari 1857 overlijdt⁽¹²⁾;

4° **Felix Van Wetter**, geboren te Geraardsbergen op 16 juni 1810 als zoon van Vincentius, schoolmeester en van Felicité Ceuterickx, naaister.

Aanvankelijk kleermaker, houdt hij een winkel open in de stad wanneer zijn echtgenote Theresia de Lauw op 21 april 1838 komt te overlijden. In datzelfde jaar, op 28 december, hertrouwt hij met Maria Rosalia Cottiels (1800-1859), naaister. De volgende jaren boekt Van Wetter commercieel succes en richt hij, samen met Egidius Coppens en nog dertien andere Geraardsbergse handelaars en industriëlen, de hoger vermelde *Société de Commerce et de l'Industrie* op.⁽¹³⁾ In 1854 laat Van Wetter in de tuin achter zijn woning in de Vredestraat een katoenweverij optrekken met een toegang via de Kleine Nieuwstraat. Datzelfde jaar volgt hij Prosper Spitaels op als directeur van het leerwerkhuis voor de fabricatie van wollen en katoenen stoffen in de oude textielabriek van Albert Wanten te Nederboelare. Zijn beleid is

⁽¹⁰⁾ M. DECRIJS, H. VAN ISTERDAEL, *Catalogus van de topografisch-historische atlas*, Brussel, 1998, p. 175, nr. 1006/1-2.

⁽¹¹⁾ J. DE RO, *In de schaduw van het "Manchester van het Vasteland". Textielbedrijven te Geraardsbergen in de XIXe eeuw. Deel 2 en slot*, in *De Heemschutter*, 2003, nr. 190, p. 12.

⁽¹²⁾ J. DE RO, *In de schaduw van het "Manchester van het Vasteland". Textielbedrijven te Geraardsbergen in de XIXe eeuw. Deel 1*, in *De Heemschutter*, 2003, nr. 189, p. 17.

⁽¹³⁾ D. PODEVIJN, J. VAN GYSEGHEM, K. BAERT, *Van paternalisme...*, p. 49.

⁽¹⁴⁾ GHA (Geraardsbergs Heemkundig Archief), *Kiezing der Leden van den Gemeente-Raed Geerardsbergen 3 mei 1858*.

succesvol maar wordt door de nieuw aangetreden regering in 1857 niet verlengd.

Vermoedelijk blijft hun rol binnen het bedrijf louter beperkt tot een financiering. In 1858 behoren Egidius Coppens en zijn vennoten Guillaume Bruyneel, Laurent Marinoni en Felix Van Wetter tot de 342 rijkste burgers van de stad⁽¹⁴⁾. Door hun samenwerking wordt niet alleen de aankoop financieel haalbaar, maar ook de bouw van een tweede lucifersfabriek met droogplaats op het verworven perceel. Maar ditmaal volgt Coppens de legale weg voor een vergunning: mits aan bepaalde voorwaarden te voldoen, mag hij door het KB van 15 september 1856 de nieuwe vestiging oprichten. Volgens het ingediende ontwerp (doorsnede en plattegrond) gaat het om een rijhuis onder zadeldak met een kleine achterbouw onder plat dak. Op de begane grond bevindt zich vooraan de "schrijnwerkery" en achteraan de "doppery"; op de eerste verdieping vooraan het "magazyn" & "inleggerij" en achteraan de "aftrekkery". Helemaal op het einde van het bouwperceel komt de "ast".⁽¹⁵⁾ De hele opbouw van deze nieuwe vestiging blijft zeer bescheiden en kan qua productie niet optornen tegen de lokale stoomsolferstekfabrieken van Guillaume Mertens, van François Cobbaert en van de gebroeders Anthéunis. De onderneming Coppens & Compagnie is operationeel in 1857 en krijgt onder die benaming een vermelding in de *Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen* van dat jaar⁽¹⁶⁾.

Net als Guillaume Mertens kiest Coppens voor een terrein, net buiten de stadsgrenzen. De grondprijzen zijn er lager, er zijn meer mogelijk-

heden voor bedrijfsuitbreiding en hij stuit minder op de protesten van omwonenden.

Het blijft onduidelijk wat met de lucifersproductie in de Gaffelstraat verder gebeurt: wordt deze stopgezet ten voordele van de nieuwe fabriek in Nederboelare of wordt het werk verdeeld over de beide bedrijfjes? Hoewel in de studie van S. Godfroid en D. Surdiacourt uit 1982 vermeld staat dat Coppens in de Gaffelstraat al snel de lucifersproductie staakt zodat in 1860 het lucifersbedrijf wordt omgebouwd in een woonhuis en landgebouw, blijkt nu volgens ons kadastronderzoek dat deze verbouwing pas zes jaar later, in 1866 gebeurt.

Wordt Eugène Coppens in 1855 door de inwoners van de Gaffelstraat nog verweten van een fabriek op te richten "onvoorzien van water en onvoorzien van hulpmiddelen tegen brandgevaar", dan is hij op 4 oktober 1856 samen met nog tien burgers, onder wie ook zijn vennoot Laurent Marinoni, medeoprichter van de *Compagnie van Vrijwillige Brandweer*. Hij wordt verkozen tot sergeant, terwijl Marinoni ondercommandant wordt van het korps.⁽¹⁷⁾

Laurent Marinoni en consoorten

Op 28 december 1858 trouwt Coppens met Adelaïde Van der Mensbrugge. Zij wordt te Kruishoutem geboren op 28 februari 1834 als dochter van Fredericus, kamslager en van Maria Theresia Dhuyvetter. Uit dit huwelijk wordt in 1860 Maria Rosalia geboren, in 1863 Adolphus en in 1865 Ludovicus.

In datzelfde jaar ruilt de groep de vestiging in de Reepstraat voor de

leegstaande katoenweverij van Albert Wanten in de Gentsestraat. Een gedeelte van deze fabrieksruimte heeft van 1850 tot 1857 dienst gedaan als leerwerkhuis voor textiel onder het bestuur van Prosper Spitaels (tot 1853) en nadien van Felix Van Wetter. Op 19 februari 1858 wordt voor notaris Spanoghe op naam van *Laurent Marinoni en consoorten* de fabriek met twee aanpalende percelen aangekocht van de Gentse handelaar Florentin Plettinck.⁽¹⁸⁾ Hoewel blijkbaar dit initiatief uitgaat van Marinoni, vinden we binnen de groep, behalve Philippe Le Clercq die intussen is overleden, dezelfde nijveraars: Egidius Coppens, Guillaume Bruyneel en Felix Van Wetter. Wellicht heeft de nabije ligging van de pas aangelegde spoorlijn deze keuze in belangrijke mate bepaald. De verhuis van de lucifersproductie naar de nieuwe locatie wordt hen toegestaan door het KB van 12 juli 1858. Kort daarop verkrijgen zij een stedelijke vergunning om een nieuwbouw langs de Gentsestraat te realiseren. Al in 1859 komt het nieuwe bedrijfsgebouw tot stand. Geld noch moeite is gespaard om het een esthetisch uitzicht te geven.

Maurice Bidez

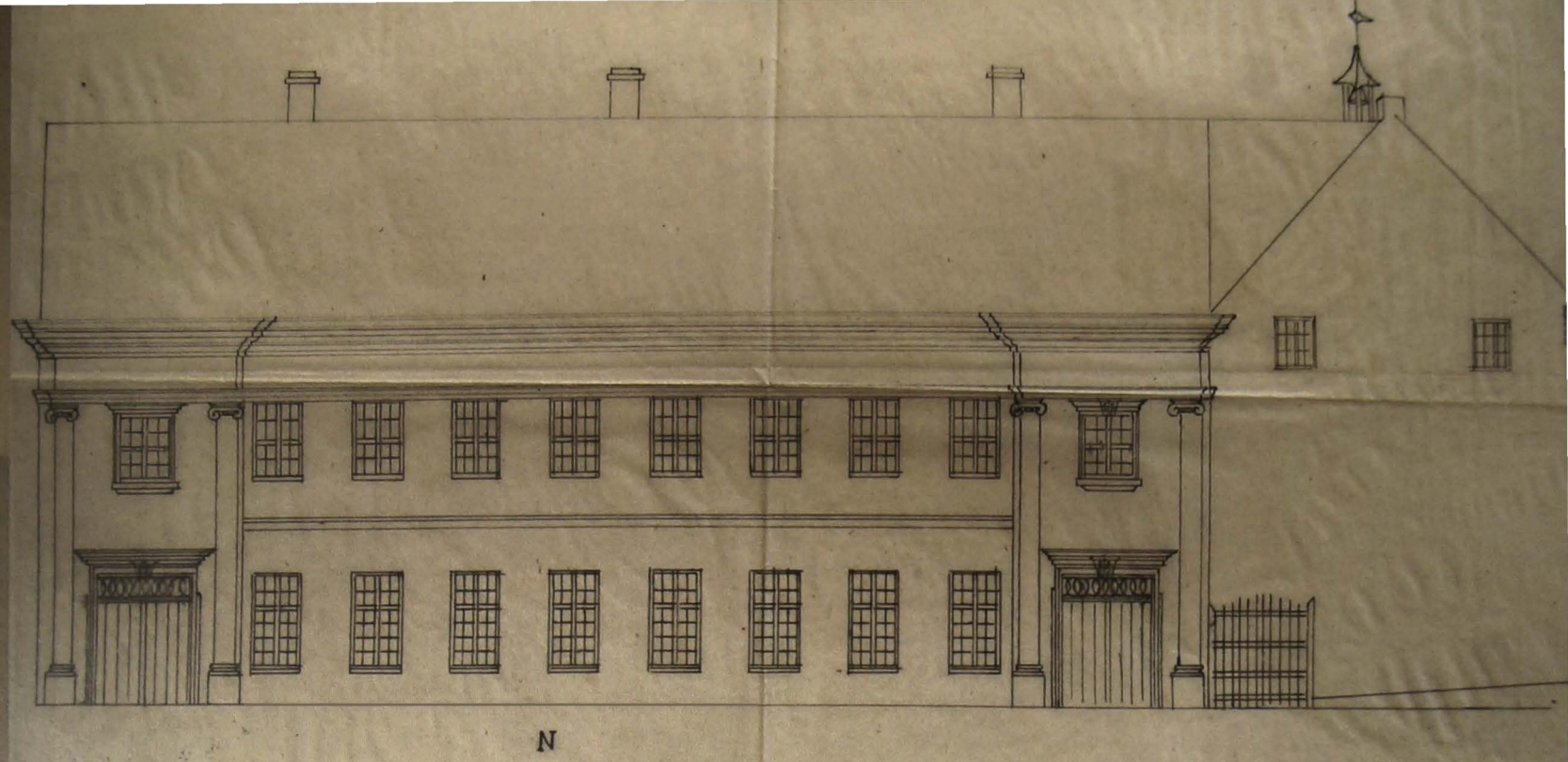
De lucifersproductie in de Gentsestraat gaat nog maar echt goed van start, wanneer zich wijzigingen voordoen in het beheer van het bedrijf. Felix Van Wetter trekt zich, wellicht om gezondheidsredenen, uit de associatie terug en overlijdt kort daarop in 1861. Ook Laurent Marinoni trekt zich uit de groep terug. De man is vooral begaan met de stadszaken. In 1859-1861 maakt hij deel uit van het weldadigheids-

⁽¹⁵⁾ RABW, MGA Ned (Nederboelare), nrs. 20, 635: voor het commodo et incommodo onderzoek, dat plaatsvindt op 17 mei 1856 in de herberg van Bernard Machtelinckx te Nederboelare, wordt een bezwaarschrift ingediend door Auguste Van Wambeke-De Portemont, advocaat te Geraardsbergen.

⁽¹⁶⁾ *Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen*, 1857, p. 502.

⁽¹⁷⁾ J.-P. PANIS, *150 jaar Brandweer Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 2006, p. 31-32.

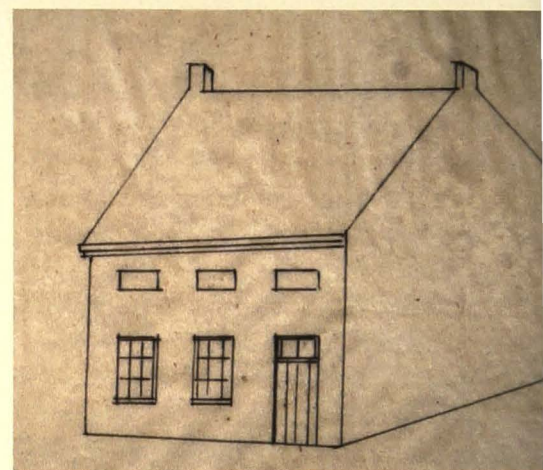
⁽¹⁸⁾ J. DE RO, *In de schaduw van "het Manchester van het Vasteland", textielbedrijven te Geraardsbergen in de XIXe eeuw*, in *De Heemschutter*, 2003, nr. 190, p. 9-12; J. DE RO, "La conquête de notre Californie Grammontoise". *Kroniek over de leerwerkhuizen voor textiel te Geraardsbergen in 1849-1857 (deel 2 en slot)*, in *Gerardimontium*, 2005, nr. 200, p. 10-18.

Ontwerp van de voorgevel van de lucifersfabriek van 'Egidius Coppens en Cie' in de Gentsestraat te Nederboelare (12 juli 1858).

De nieuwe fabrieksvleugel langs de Gentsestraat

Volgens het ontwerp van 12 juli 1858 is het een langgerekt, rechthoekig gebouw met twee bouwlagen onder zadeldak. Opvallend is de neoclassicistische straatgevel met centraal acht traveeën die langs weerszijden geflankeerd zijn door een breder uitgewerkte travee. Deze zijn begrensd door Ionische zuilen en voorzien van een monumentale toegangspoort. Op de nok van het dak staat een klokkentorentje. Moeten we in het ontwerp de hand zien van Laurent Marinoni, die over architecturale kwaliteiten beschikt? ⁽¹⁹⁾ Verder zijn volgens de plattegrond alle werkruimtes optimaal benut en functioneel opgedeeld voor de productie van een ontvlambare solferstek. ⁽²⁰⁾

Ontwerp van voor- en zijgevel van de droogplaats (12 juli 1858).

De voormalige fabrieksvleugel uit 1858 is goed merkbaar in het straatbeeld. De toegangspoorten met de oorspronkelijke hoogte van het bovenvenster zijn nog aanwezig, terwijl tussenin het bouwvolume een aangepaste woonfunctie heeft gekregen. (Foto J. De Ro)

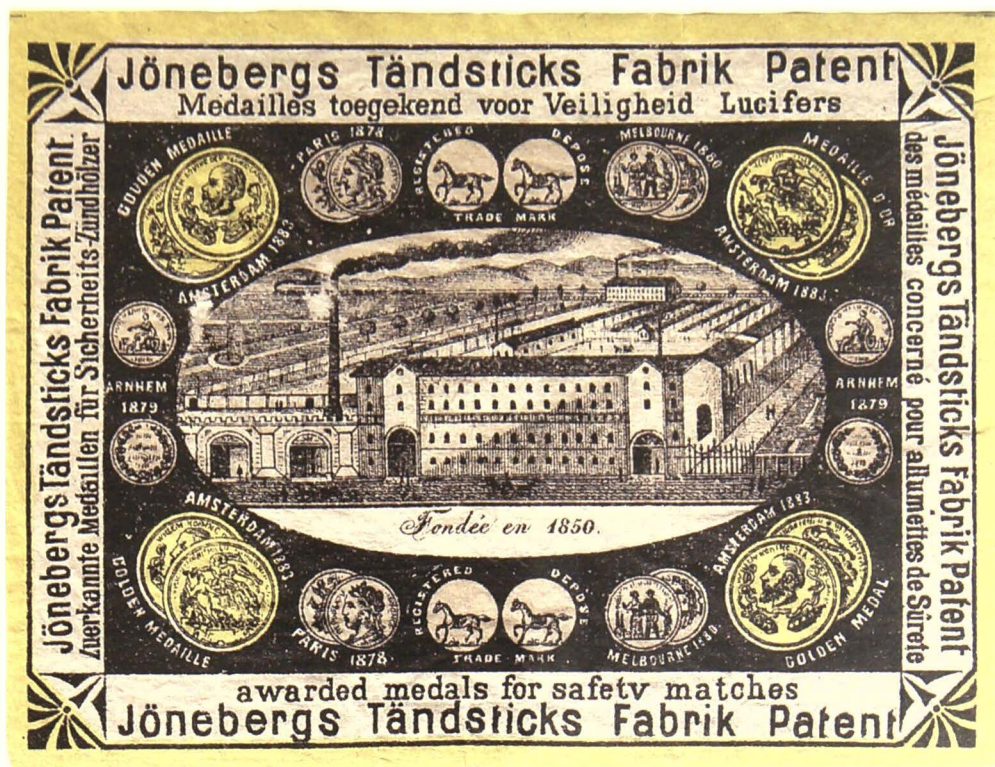

De twee toegangen tot de voormalige lucifersfabriek in de Gentsestraat bestaan nog anno 2013. De toegang links is tijdens de jaren 1920 grondig omgebouwd door matrassenfabrikant Omer Wese tot art deco-woning; de toegang rechts recent gerenoveerd met nieuwe natuursteen en een reconstructie van de Ionische zuilen. (Foto's J. De Ro)

bureel en in 1860 volgt hij François T'Sas op als "opzichter der Stads Werken". Het duurt nog tot 1866 alvorens hij tot stadsbouwmeester wordt gepromoveerd. Hij blijft in dienst tot zijn overlijden op 30 maart 1883. Egidius Coppens is op zoek naar nieuwe vennoten en hij vindt die in de jonge Maurice Bidez. Bidez wordt geboren te Geraardsbergen op 26 juli 1835 als zoon van Franciscus, bakker in de Lessensestraat en van Désirée Gosselin. Langs moederszijde is hij verwant met Guillaume Bruyneel en Jean Philippe Le Clercq, de vroegere vennoten van Egidius Coppens. Ook door zijn huwelijk met Celestina Bruyneel, dochter van Alexander, fabrikant en van Hortentia Van Achter, is hij verwant met Guillaume Bruyneel, de jongere broer van zijn schoonvader. De jongere broer van Bidez zelf is de later bekende vak-kundige lithograaf en drukker Gustave Bidez (1845-1921) ⁽²¹⁾. Maurice Bidez mag zich in 1858 eveneens tot de rijkste burgers van de stad rekenen. Op 20 september 1860 komt het lucifersbedrijf in de Gentsestraat nu volledig op naam van Coppens & Bidez.

De voorbije jaren bleef de lucifersproductie eerder beperkt wegens gebrek aan stoomkracht. Coppens en Bidez willen hierin verandering brengen en vragen aan het Oost-Vlaams provinciebestuur op 31 oktober 1861 de goedkeuring om een stoommachine en dito ketel in hun bedrijf te plaatsen. Om de kosten te drukken wordt gekozen voor een tweedehandse machine. Het gaat om een stoomtuig met een vermo-

Dit lucifersetiket, een variant op 'Congo Tändsticks Fabrik', is door Victor De Schreye gedeponeerd op 13 mei 1892. Hoewel imposanter voorgesteld, komt een deel van de straatgevel van zijn lucifersfabriek in grote trekken overeen met het ontwerp van Marinoni uit 1859. Het vermelde stichtingsjaar 1850, zeker op deze locatie, klopt niet volgens ons historisch onderzoek. (Verz. A. Jansen)

gen van 10 pk, dat al eerder heeft gedraaid in de fabriek van Eyskens & Ce te Sint-Laureins en om een stoomketel, afkomstig van weduwe Pauwels uit Sint-Jans-Molenbeek ⁽²²⁾. Het stoomhuis komt naast de Molenbeek. Na het proefdraaien in mei 1862, mag vanaf 2 juni de fabriek op volle stoomkracht werken. Tegelijk krijgen de ateliers gasverlichting. ⁽²³⁾

"Bestuerder van het etablissement der Gaz te Geerardsbergen"

Na het ontslag op 22 december 1864 van Henri Peeters als "bestuerder van

het etablissement der Gaz te Geerardsbergen", ziet Coppens zijn kans om hem in deze functie op te volgen ⁽²⁴⁾. In 1859-1860 wordt op de oude stadsvesten, nabij de Oudenaardsepoort, de gasfabriek opgericht. De volgende jaren worden in een aantal straten van het stadscentrum gasleidingen aangelegd. Al tijdens de zitting van het college van burgemeester en schepenen op 29 december wordt hij bij geheime stemming verkozen tot nieuwe directeur. Hij wint het met 8 stemmen op Jean Heysse-linckx (1 stem) en Octave Van Belleghem (1 stem). ⁽²⁵⁾ Kort daarop, op 25

⁽¹⁹⁾ AKG (Archief Kadaster Gent), doc. 212, Ger, dl. 3, art. 1205: de volledige fabrieksvleugel langs de Gentsetstraat is pas voltooid in 1868 onder het bestuur van Maurice Bidez.

⁽²⁰⁾ Hiervoor verwijzen we naar de plattegrond, die afgedrukt staat in S. GODFROID, D. SURDIACOURT, *Lucifersbedrijven te...*, p. 68.

⁽²¹⁾ J. DE RO, *Monumenten van papier en karton. De moderne geschiedenis van Geraardsbergen op maat van papiermakers, drukkers en fotografen*, Geraardsbergen, 2012, p. 110-112.

⁽²²⁾ De stoommachine is gebouwd door de Gentse constructeur Gysselinckx.

⁽²³⁾ RAG, *Provincie Oost-Vlaanderen, 1851-1870*, nr. 1575; RABW, MGA Ger, nr. 2348: Coppens & Bidez bestellen pas op 15 november 1862 een eerste maal cokes bij het stedelijk gasbedrijf aan de Oudenaardsepoort; M. DECRIJS, H. VAN ISTERDAEL, *Catalogus van...*, p. 176, nr. 1020/1-2.

⁽²⁴⁾ Het blijft voorlopig giswerk waarom Coppens zich vrijmaakt voor deze betrekking en door wie hij eventueel naar voor wordt gedragen.

⁽²⁵⁾ RABW, MGA Ger, nr. 83, zittingen van het college van burgemeester en schepenen van 22 en 29 december 1864.

januari 1865, verkoopt Coppens zijn deel van het lucifersbedrijf⁽²⁶⁾ aan zijn vennoot Maurice Bidez. Hebben financiële redenen de doorslag gegeven bij zijn beslissing of was hij toe aan een nieuwe uitdaging na een decennium werken in de lucifersindustrie? Kiest hij voor een minder risicovolle beroepsbezigheid of valt hij voor het prestige dat een directeurszetel met zich meebrengt? Zijn directeurschap bezorgt hem zeker de nodige financiële zekerheid met een vaste wedde van 600 fr. en 15 % op wat méér dan aan batig saldo wordt bekomen dan in 1863, met name 16.627,68 fr.. Lang zal hij echter niet aan het hoofd staan van de stedelijke gasfabriek, want hij overlijdt een jaar later te Gent op 23 april 1866. Nog datzelfde jaar, op 1 november, bevalt zijn weduwe in haar woning op de Stadswandeling (thans Vesten) van hun vierde kind, Maria Sophia. Ondanks de moeilijke gezinssituatie zal zij het directeurschap van haar man verderzetten⁽²⁷⁾ tot haar ontslag op 16 juli 1880.⁽²⁸⁾

Op 8 januari 1872 sluit Bidez, net als eerder Coppens, zich aan bij de *Compagnie van Vrijwillige Brandweer*⁽²⁹⁾. Hij leidt met succes de onderneming in de Gentsestraat tot zijn overlijden op 23 oktober 1879. Zijn weduwe zet de lucifersproductie verder tot 3 maart 1885, wanneer zij met Victor De Schreye, de boekhouder van het bedrijf, de maatschappij in gezamenlijke naam *Veuve Maurice Bidez et Victor De Schreye* opricht. Opmerkelijk is dat op een van de lucifer-

setiketten uit die periode voor het oprichtingsjaar van de fabriek 1850 vermeld staat. Dit is zeker een foutieve vermelding en moet volgens ons onderzoek 1859 zijn⁽³⁰⁾. Op 9 juli 1886 overlijdt op 46-jarige leeftijd Celestina Bruyneel in haar woning in de Gentsestraat. Het duurt nog tot 2 november 1896 alvorens Victor De Schreye de onderneming volledig in handen krijgt.

Nabeschouwing

Blikslager Egidius Coppens slaagt erin, met de hulp van enkele kapitaalkrachtige medeburgers, een lucifersfabriekje te starten, eerst in zijn eigen stadswoningen, nadien in twee nieuw opgetrokken vestigingen buiten de stad. Hiermee volgt hij slaafs het voorbeeld van Guillaume Mertens. Toch zal Coppens nooit die *grandeur* bereiken van deze allereerste Geraardsbergse lucifersfabrikant. Na tien jaar verlaat hij deze nijverheidstak om uiteindelijk te kiezen voor een stadsambt, maar wel met het nodige prestige. Zijn lucifersbedrijf blijft gelukkig in goede handen, want de volgende decennia zal eerst Bidez en nadien De Schreye het uitbouwen tot een zeer succesvolle onderneming.

Jacques DE RO

⁽²⁶⁾ Het gaat om een woning met inrijpoort voor koetsen en afhankelijkheden.

⁽²⁷⁾ We hebben haar aanstelling tot directeur niet teruggevonden in de verslagen van de gemeenteraad noch in deze van het college van burgemeester en schepenen. Het is zeker voor die tijd een verrassende beslissing om een vrouw aan het hoofd te plaatsen van een stadsbedrijf. Moet dit hier niet eerder gezien worden als een daad van barmhartigheid door het stadsbestuur?

⁽²⁸⁾ N.N., *Geraardsbergen 1859-1984. Historiek van 125 jaar gasbedeling*, Geraardsbergen, 1984, p. 14; SAGer (Stadsarchief Geraardsbergen), *Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1875-1881*, zitting van 16 juli 1880: in het verslag wordt enkel melding gemaakt van een brief, waarin weduwe Coppens haar ontslag aanbiedt. De reden blijft onbekend, gezien we de inhoud van de brief niet kennen. Haar ontslag is nadien goedgekeurd door de bewindslieden.

⁽²⁹⁾ J.-P. PANIS, *150 jaar Brandweer...*, p. 199; A. VERSCHAFFEL, *Overzicht van de geschiedenis van Sint Sebastiaan te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1991: Bidez is ook lid van de Sint-Sebastiaansgilde sinds 14 oktober 1860.

⁽³⁰⁾ H. VAN 'T SANT M.M.V. A.W.J.M. JANSEN, *De Belgische lucifersfabrieken een onvolledig verhaal*, in *Vonkvrij, driemaandelijks tijdschrift van de Studie- en Documentatiegroep Lucifersetiketten van de Ned. Ver. "De Verzamelaar"*, 1973, nr. 16, p. 74: ook deze auteurs vermelden dit stichtingsjaar, voortgaande op een vermelding op een lucifersetiket: "fondée en 1850".